

Finanse jednostek samorządu terytorialnego

Salus publica suprema lex esto

Rozdział VII Konstytucji RP

Art. 163 Samorząd terytorialny wykonuje zadania publiczne nie zastrzeżone przez Konstytucję lub ustawy dla organów innych władz publicznych.

Art. 167

1. **Jednostkom samorządu terytorialnego zapewnia się udział w dochodach publicznych odpowiednio do przypadających im zadań.**
2. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są ich dochody własne oraz subwencje ogólne i dotacje celowe z budżetu państwa.
3. Źródła dochodów jednostek samorządu terytorialnego są określone w ustawie.
4. Zmiany w zakresie zadań i kompetencji jednostek samorządu terytorialnego następują wraz z odpowiednimi zmianami w podziale dochodów publicznych.

Obszary samodzielności finansowej JST

1. system dochodów;
2. system wydatków;
3. system gospodarki budżetowej.

Ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego z 2003 r.

Art. 3

1. **Dochodami** jednostek samorządu terytorialnego są:

- 1) dochody własne;
- 2) subwencja ogólna;
- 3) dotacje celowe z budżetu państwa.

2. W rozumieniu ustawy dochodami własnymi jednostek samorządu terytorialnego są również udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz z podatku dochodowego od osób prawnych.

3. **Dochodami** jednostek samorządu terytorialnego *mogą być*:

- 1) środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi;
- 2) środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej;
- 3) inne środki określone w odrębnych przepisach.

Art. 4

1. Źródłami dochodów własnych gminy są:

1) wpływy z podatków:

- a) od nieruchomości,
- b) rolnego,
- c) leśnego,
- d) od środków transportowych,
- e) dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej,
- g) od spadków i darowizn,
- h) od czynności cywilnoprawnych;

1a) wpływy z dodatkowego zobowiązania podatkowego związanego z unikaniem opodatkowania w podatkach określonych w pkt 1 lit. a-d;

2) wpływy z opłat:

- a) skarbowej,
- b) targowej,
- c) miejscowej, uzdrowskiej i od posiadania psów,
- ca) reklamowej,
- e) eksploatacyjnej - w części określonej w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze,
- f) innych stanowiących dochody gminy, uiszczanych na podstawie odrębnych przepisów;

3) dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe oraz wpłaty od gminnych zakładów budżetowych;

4) dochody z majątku gminy;

5) spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy;

6) dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach;

7) 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;

8) odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;

9) odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy;

10) odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;

11) dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego;

12) inne dochody należne gminie na podstawie odrębnych przepisów.

Dochody własne gmin

Problem „pączków”

Art. 14

1. Wpływy z opłaty skarbowej:

1) (uchylony)

2) uiszczanej gotówką, są wpłacane na rachunek budżetu gminy, na obszarze której ma siedzibę podmiot, który dokonał czynności urzędowej albo wydał zaświadczenie lub zezwolenie, z zastrzeżeniem ust. 2;

3) (uchylony)

4) w pozostałych przypadkach są wpłacane na rachunek budżetu gminy, na obszarze której jest położony właściwy miejscowo organ podatkowy.

2. Jeżeli podmiotem, który dokonał czynności urzędowej albo wydał zaświadczenie lub zezwolenie, jest wójt (burmistrz, prezydent miasta) lub upoważniony przez niego podmiot, wpływy z opłaty skarbowej uiszczanej gotówką są wpłacane na rachunek budżetu tej gminy.

Dochody własne powiatów

Art. 5

1. Źródłami dochodów własnych powiatu są:

- 1) wpływy z opłat stanowiących dochody powiatu, uiszczanych na podstawie odrębnych przepisów;
- 2) dochody uzyskiwane przez powiatowe jednostki budżetowe oraz wpłaty od powiatowych zakładów budżetowych;
- 3) **dochody z majątku powiatu;**
- 4) spadki, zapisy i darowizny na rzecz powiatu;
- 5) dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach;
- 6) 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
- 7) odsetki od pożyczek udzielanych przez powiat, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
- 8) odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody powiatu;
- 9) odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych powiatu, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
- 10) dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego;
- 11) inne dochody należne powiatowi na podstawie odrębnych przepisów.

Dochody własne województw

Art. 6

1. Źródłami dochodów własnych województwa są:

- 1) dochody uzyskiwane przez wojewódzkie jednostki budżetowe oraz wpłaty od wojewódzkich zakładów budżetowych;
- 2) **dochody z majątku województwa;**
- 3) spadki, zapisy i darowizny na rzecz województwa;
- 4) dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach;
- 5) 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
- 6) odsetki od pożyczek udzielanych przez województwo, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
- 7) odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody województwa;
- 8) odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych województwa, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
- 9) dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego;
- 10) inne dochody należne województwu na podstawie odrębnych przepisów.

Udział JST w podatkach dochodowych

Gminy:

Udział we wpływach z PIT, od podatników tego podatku zamieszkałych na obszarze gminy wynosi **39,34%**.

Udział we wpływach z CIT, od podatników tego podatku, posiadających siedzibę na obszarze gminy, wynosi **6,71%**.

Powiaty:

Udział we wpływach z PIT, od podatników tego podatku zamieszkałych na obszarze powiatu wynosi **10,25%**.

Udział we wpływach z CIT, od podatników tego podatku, posiadających siedzibę na obszarze powiatu, wynosi **1,40%**.

Województwa:

Udział we wpływach z PIT, od podatników tego podatku zamieszkałych na obszarze województwa wynosi **1,60%**.

Udział we wpływach z CIT, od podatników tego podatku, posiadających siedzibę na obszarze województwa, wynosi **14,75%**.

Zasady obliczania udziału

Art. 9

1. Kwotę udziału gminy we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych, stanowiącego dochód budżetu państwa, ustala się mnożąc ogólną kwotę wpływów z tego podatku przez 0,3934, z zastrzeżeniem art. 89, i wskaźnik równy udziałowi należnego w roku poprzedzającym rok bazowy podatku dochodowego od osób fizycznych zamieszkałych na obszarze gminy, w ogólnej kwocie należnego podatku w tym samym roku.

Art. 10

1. Jeżeli podatnik podatku dochodowego od osób prawnych posiada zakład (oddział) położony na obszarze jednostki samorządu terytorialnego innej niż właściwa dla jego siedziby, to część dochodu z tytułu udziału we wpływach z tego podatku jest przekazywana do budżetu jednostki samorządu terytorialnego, na której obszarze znajduje się ten zakład (oddział), proporcjonalnie do liczby zatrudnionych w nim osób na podstawie umowy o pracę, z zastrzeżeniem ust. 2 i 2a.

Subwencja a dotacja (dochody transferowe)

Subwencja ogólna

- o charakterze powszechnym;
- przeznaczana wyłącznie na realizację zadań własnych;
- o przeznaczeniu decyduje organ stanowiący JST;
- jest bezzwrotna.

-
- nieodpłatne;
 - ogólne;
 - o uzupełniającym charakterze;
 - o obiektywnym charakterze.

Dotacja celowa

- przekazywana niektórym JST (z wyjątkiem dot. na zad. zlecone w drodze ustawowej);
- przeznaczona na zadania zlecone, w tym z zakresu adm. rządowej (wyjątkowo na zad. własne);
- przeznaczona na określone zadania;
- niewykorzystana podlega zwrotowi.

Subwencja w u.d.j.s.t.

Art. 7

1. Subwencja ogólna składa się z części:

1) dla gmin:

a) *wyrównawczej*,

b) *równoważącej*;

2) dla powiatów:

a) *wyrównawczej*,

b) *równoważącej*;

3) dla województw:

a) *wyrównawczej*,

b) *regionalnej*;

4) **oświatowej** - dla gmin, powiatów i województw.

2. Jednostki samorządu terytorialnego dokonują, na zasadach określonych w ustawie, wpłat do budżetu państwa.

3. O przeznaczeniu środków otrzymanych z tytułu subwencji ogólnej decyduje organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

Dotacje w u.d.j.s.t.

Art. 8

1. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego mogą być **dotacje celowe** z budżetu państwa **na**:

- 1) zadania z zakresu administracji rządowej oraz na inne zadania zlecone ustawami;
- 2) zadania realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego na mocy porozumień zawartych z organami administracji rządowej;
- 3) usuwanie bezpośrednich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, skutków powodzi i osuwisk ziemnych oraz skutków innych klęsk żywiołowych;
- 4) finansowanie lub dofinansowanie zadań własnych;
- 5) realizację zadań wynikających z umów międzynarodowych.

2. Dochodami powiatu są dotacje celowe z budżetu państwa na realizację zadań straży i inspekcji, o których mowa w ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym.

3. **Dochodami jednostek samorządu terytorialnego mogą być środki z funduszy celowych, pozyskiwane na podstawie odrębnych przepisów.**

4. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego mogą być dotacje udzielane przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej na podstawie odrębnych przepisów.

- **A. Niezgoda, *Podział zasobów publicznych między administrację rządową i samorządową, Warszawa 2012;***
- **A. Hanusz (red.), *Źródła finansowania samorządu terytorialnego, Warszawa 2015.***

Wieloletnie planowanie finansowe

- ma na celu wskazanie kierunków polityki finansowej JST;
- sprzyja racjonalnemu gospodarowaniu środkami publicznymi;
- poprawia efektywność wydatków publicznych;
- pozwala na długoterminową ocenę sytuacji finansowej JST;
- warunkiem jest realistyczne planowanie wartości;
- wymaga corocznego aktualizowania.

Wieloletnia prognoza finansowa

Art. 226

1. **Wieloletnia prognoza finansowa** powinna być realistyczna i określać dla każdego roku objętego prognozą co najmniej:

- 1) dochody bieżące oraz wydatki bieżące budżetu jednostki samorządu terytorialnego, w tym na obsługę długu, gwarancje i poręczenia;
- 2) dochody majątkowe, w tym dochody ze sprzedaży majątku, oraz wydatki majątkowe budżetu jednostki samorządu terytorialnego;
- 3) wynik budżetu jednostki samorządu terytorialnego;
- 4) przeznaczenie nadwyżki albo sposób sfinansowania deficytu;
- 5) przychody i rozchody budżetu jednostki samorządu terytorialnego, z uwzględnieniem długu zaciągniętego oraz planowanego do zaciągnięcia;
- 6) kwotę długu jednostki samorządu terytorialnego oraz sposób sfinansowania jego spłaty;
- 6a) relacje, o których mowa w art. 242-244, w tym informację o stopniu niezachowania tych relacji w przypadkach, o których mowa w art. 240a ust. 4 i 8 oraz art. 240b;
- 8) kwoty wydatków bieżących i majątkowych wynikających z limitów wydatków na planowane i realizowane przedsięwzięcia, o których mowa w ust. 3.

2a. Do wieloletniej prognozy finansowej dołącza się objaśnienia przyjętych wartości. W objaśnieniach mogą być zawarte także informacje uszczegóławiające dane, o których mowa w ust. 1.

Horyzont czasowy WPF

Art. 227

1. Wieloletnia prognoza finansowa obejmuje okres roku budżetowego **oraz co najmniej trzech kolejnych lat budżetowych.**
2. Prognozę kwoty długu, stanowiącą część wieloletniej prognozy finansowej, sporządza się na okres, na który zaciągnięto oraz planuje się zaciągnąć zobowiązania.

W konsekwencji WPF są układane na wiele lat, np. Wieloletnia Prognoza Finansowa Miasta Lublina na lata 2020 - 2045 czy Wieloletnia Prognoza Finansowa Miasta Łodzi na lata 2020 - 2040.

WPF a budżet

Art. 229

Wartości przyjęte w **wieloletniej prognozie finansowej i budżecie** jednostki samorządu terytorialnego powinny być zgodne co najmniej w *zakresie wyniku budżetu i związanych z nim kwot przychodów i rozchodów oraz długu* jednostki samorządu terytorialnego.

Procedura uchwalania WPF

Art. 230

1. **Inicjatywa** w sprawie sporządzenia **projektu uchwały** w sprawie wieloletniej prognozy finansowej i jej zmiany **należy wyłącznie do zarządu jednostki samorządu terytorialnego**.

2. Projekt uchwały w sprawie wieloletniej prognozy finansowej lub jej zmiany zarząd jednostki samorządu terytorialnego przedstawia wraz z projektem uchwały budżetowej:

- 1) regionalnej izbie obrachunkowej - celem zaopiniowania;
- 2) **organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego**.

3. Opinię do projektu uchwały w sprawie wieloletniej prognozy finansowej lub jej zmiany, przedstawionego wraz z projektem uchwały budżetowej, regionalna izba obrachunkowa wydaje ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia przestrzegania przepisów ustawy dotyczących uchwalania i wykonywania budżetów w następnych latach, na które zaciągnięto i planuje się zaciągnąć zobowiązania. Przepis art. 246 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Zmiana WPF

Art. 232

1. Zmian w wieloletniej prognozie finansowej, z wyłączeniem zmian limitów zobowiązań i kwot wydatków na przedsięwzięcia, dokonuje zarząd jednostki samorządu terytorialnego.

2. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego może upoważnić zarząd jednostki samorządu terytorialnego do dokonywania zmian limitów zobowiązań i kwot wydatków na realizację przedsięwzięcia finansowanego z udziałem środków europejskich albo środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 3, w związku ze zmianami w realizacji tego przedsięwzięcia, o ile zmiany te nie pogorszą wyniku budżetu dla każdego roku objętego wieloletnią prognozą finansową.

Uchwała budżetowa

Art. 233

Inicjatywa w sprawie sporządzenia projektu uchwały:

- 1) budżetowej,
- 2) o prowizorium budżetowym,
- 3) o zmianie uchwały budżetowej

- **przysługuje wyłącznie zarządowi jednostki samorządu terytorialnego.**

Projekt uchwały budżetowej

Art. 238

1. Zarząd jednostki samorządu terytorialnego sporządza i przedkłada projekt uchwały budżetowej:

- 1) organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego,
- 2) regionalnej izbie obrachunkowej - celem zaopiniowania
- **do dnia 15 listopada roku poprzedzającego rok budżetowy.**

2. Wraz z projektem uchwały budżetowej zarząd jednostki samorządu terytorialnego przedkłada organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego i regionalnej izbie obrachunkowej:

- 1) uzasadnienie do projektu uchwały budżetowej;
- 2) inne materiały określone w uchwale, o której mowa w art. 234.

3. *Opinię regionalnej izby obrachunkowej o projekcie uchwały budżetowej zarząd jednostki samorządu terytorialnego jest obowiązany przedstawić, przed uchwaleniem budżetu, organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego.*

Podjęcie uchwały budżetowej

Art. 239 Uchwałę budżetową organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego podejmuje przed rozpoczęciem roku budżetowego, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach - **nie później niż do dnia 31 stycznia roku budżetowego**.

Art. 240

1. Do czasu podjęcia uchwały budżetowej, jednak nie później niż do dnia 31 stycznia roku budżetowego, podstawą gospodarki finansowej jest projekt uchwały budżetowej przedstawiony organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego, o którym mowa w art. 238 ust. 1.

(...)

3. W przypadku **niepodjęcia uchwały budżetowej w terminie**, o którym mowa w ust. 1, **regionalna izba obrachunkowa, w terminie do końca lutego roku budżetowego, ustala budżet jednostki samorządu terytorialnego w zakresie zadań własnych oraz zadań zleconych**. Do dnia ustalenia budżetu przez regionalną izbę obrachunkową podstawą gospodarki finansowej jest projekt uchwały, o której mowa w ust. 1.

Budżet JST

Art. 211

1. Budżet jednostki samorządu terytorialnego jest rocznym planem dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów tej jednostki.
2. Budżet jednostki samorządu terytorialnego jest uchwalany na rok budżetowy.
3. Rokiem budżetowym jest rok kalendarzowy.
4. **Podstawą gospodarki finansowej jednostki samorządu terytorialnego w danym roku budżetowym jest uchwała budżetowa.**
5. Uchwała budżetowa składa się z:
 - 1) budżetu jednostki samorządu terytorialnego;
 - 2) załączników.

Uchwała budżetowa

Art. 212

1. Uchwała budżetowa określa:

- 1) **łącną kwotę planowanych dochodów** budżetu jednostki samorządu terytorialnego, z wyodrębnieniem dochodów bieżących i majątkowych;
- 2) **łącną kwotę planowanych wydatków** budżetu jednostki samorządu terytorialnego, z wyodrębnieniem wydatków bieżących i majątkowych;
- 3) **kwotę planowanego deficytu albo planowanej nadwyżki** budżetu jednostki samorządu terytorialnego wraz ze źródłami pokrycia deficytu albo przeznaczenia nadwyżki budżetu jednostki samorządu terytorialnego;
- 4) **łącną kwotę planowanych przychodów** budżetu jednostki samorządu terytorialnego;
- 5) **łącną kwotę planowanych rozchodów** budżetu jednostki samorządu terytorialnego;
- 6) limit zobowiązań z tytułu zaciąganych kredytów i pożyczek oraz emitowanych papierów wartościowych, o których mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90;
- 6a) limit zobowiązań zaliczanych do tytułu dłużnego, o którym mowa w art. 72 ust. 1 pkt 2, innych niż określone w pkt 6;
- 7) kwotę wydatków przypadających do spłaty w danym roku budżetowym, zgodnie z zawartą umową, z tytułu poręczeń i gwarancji udzielonych przez jednostkę samorządu terytorialnego;
- 8) szczególne zasady wykonywania budżetu jednostki samorządu terytorialnego w roku budżetowym, wynikające z odrębnych ustaw;
- 9) **uprawnienia jednostki pomocniczej do prowadzenia gospodarki finansowej w ramach budżetu gminy;**
- 10) inne postanowienia, których obowiązek zamieszczenia w uchwale budżetowej wynika z postanowień organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego.

Zakaz obciążania i załączniki do uchwały

Art. 213 W uchwale budżetowej **nie zamieszcza się przepisów niezwiązanych z wykonywaniem budżetu** jednostki samorządu terytorialnego.

Art. 214

W załącznikach do uchwały budżetowej zamieszcza się:

- 1) zestawienie planowanych kwot dotacji udzielanych z budżetu jednostki samorządu terytorialnego;
- 2) plan dochodów rachunku dochodów jednostek, o których mowa w art. 223 ust. 1, oraz wydatków nimi finansowanych;
- 3) plany przychodów i kosztów samorządowych zakładów budżetowych.

Upoważnienie

Art. 212

2. W uchwale budżetowej organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego **może upoważnić** zarząd do:

1) zaciągania kredytów i pożyczek oraz emitowania papierów wartościowych, o których mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90;

1a) *zaciągania zobowiązań zaliczanych do tytułu dłużnego, o którym mowa w art. 72 ust. 1 pkt 2*, innych niż określone w pkt 1;

2) dokonywania zmian w budżecie, w zakresie określonym w art. 258.

Tytuły dłużne obejmują zobowiązania finansowe wynikające ze stosunków prawnych, które nazwą odpowiadają kredytom, pożyczkom i emisji papierów oraz **z innych stosunków prawnych, które wywołują skutki ekonomiczne podobne do skutków wynikających z papierów wartościowych opiewających na wierzytelności pieniężne, umów kredytów i pożyczek** oraz przyjętych depozytów.

Szczegółowość uchwały w aspekcie dochodowym

Art. 235

1. W planie dochodów budżetu jednostki samorządu terytorialnego wyszczególnia się, w układzie działów klasyfikacji budżetowej, planowane **kwoty dochodów bieżących** i **dochodów majątkowych** według ich źródeł, w tym w szczególności z tytułu dotacji i środków na finansowanie wydatków na realizację zadań finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3.

2. Przez **dochody bieżące** budżetu jednostki samorządu terytorialnego rozumie się dochody budżetowe niebędące **dochodami majątkowymi**.

3. Do **dochodów majątkowych** zalicza się:

- 1) dotacje i środki przeznaczone na inwestycje;
- 2) dochody ze sprzedaży majątku;
- 3) dochody z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności.

4. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego może ustalić większą szczegółowość planu dochodów budżetu.

Szczegółowość uchwały w aspekcie wydatkowym

Art. 236

1. W planie wydatków budżetu jednostki samorządu terytorialnego wyszczególnia się, w układzie działów i rozdziałów klasyfikacji budżetowej, planowane kwoty **wydatków bieżących** i wydatków majątkowych.

2. Przez **wydatki bieżące** budżetu jednostki samorządu terytorialnego rozumie się wydatki budżetowe niebędące wydatkami majątkowymi.

3. W planie **wydatków bieżących** wyodrębnia się w układzie działów i rozdziałów planowane kwoty **wydatków bieżących**, w szczególności na:

- 1) wydatki jednostek budżetowych, w tym na:
 - a) wynagrodzenia i składki od nich naliczane,
 - b) wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań;
 - 2) dotacje na zadania bieżące;
 - 3) świadczenia na rzecz osób fizycznych;
- ... itd.

Dochody i wydatki JST

Art. 216

1. *Źródła dochodów jednostek samorządu terytorialnego określa odrębna ustawa.*

2. Wydatki budżetu jednostki samorządu terytorialnego są przeznaczone na realizację zadań określonych w odrębnych przepisach, a w szczególności na:

- 1) **zadania własne jednostek samorządu terytorialnego;**
- 2) zadania z zakresu administracji rządowej i inne zadania zlecone ustawami jednostkom samorządu terytorialnego;
- 3) zadania przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego do realizacji w drodze umowy lub porozumienia;
- 4) zadania realizowane wspólnie z innymi jednostkami samorządu terytorialnego;
- 5) **pomoc rzeczową lub finansową dla innych jednostek samorządu terytorialnego**, określoną odrębną uchwałą przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego;
- 6) programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3.

Deficyt i źródła jego finansowania

Art. 217

1. Różnica między dochodami a wydatkami budżetu jednostki samorządu terytorialnego stanowi odpowiednio **nadwyżkę** budżetu jednostki samorządu terytorialnego albo **deficyt** budżetu jednostki samorządu terytorialnego.

2. Deficyt budżetu jednostki samorządu terytorialnego może być sfinansowany przychodami pochodzącymi z:

- 1) **sprzedaży papierów wartościowych** wyemitowanych przez jednostkę samorządu terytorialnego;
- 2) **kredytów**;
- 3) **pożyczek**;
- 4) **prywatyzacji majątku** jednostki samorządu terytorialnego;
- 5) **nadwyżki budżetu** jednostki samorządu terytorialnego z lat ubiegłych, pomniejszonej o środki określone w pkt 8;
- 6) **wolnych środków** jako nadwyżki środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu jednostki samorządu terytorialnego, wynikających z rozliczeń wyemitowanych papierów wartościowych, kredytów i pożyczek z lat ubiegłych.
- 7) **spląty udzielonych pożyczek w latach ubiegłych**;
- 8) **niewykorzystanych środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu**, wynikających z rozliczenia dochodów i wydatków nimi finansowanych związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu określonymi w odrębnych ustawach oraz wynikających z rozliczenia środków określonych w art. 5 ust. 1 pkt 2 i dotacji na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem tych środków.

Zrównoważony budżet

Art. 242

1. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego **nie może uchwalić budżetu, w którym planowane wydatki bieżące są wyższe niż planowane dochody bieżące** powiększone o przychody, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt 5, 7 i 8.

2. Na koniec roku budżetowego wykonane wydatki bieżące nie mogą być wyższe niż wykonane dochody bieżące powiększone o przychody, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt 5, 7 i 8, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4.

3. Wykonane wydatki bieżące mogą być wyższe niż wykonane dochody bieżące powiększone o nadwyżkę budżetową z lat ubiegłych jedynie o kwotę związaną z realizacją wydatków bieżących z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2, w przypadku gdy środki te nie zostały przekazane w danym roku budżetowym.

4. W przypadku równoważenia wydatków bieżących środkami, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt 8, ocena spełnienia zasady określonej w ust. 2 za rok poprzedzający rok budżetowy następuje po wyeliminowaniu kwot związanych z tymi środkami.

Ograniczenie zaciągania zobowiązań

Art. 243

1. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego nie może uchwalić budżetu, którego realizacja spowoduje, że w roku budżetowym oraz w każdym roku następującym po roku budżetowym relacja łącznej kwoty przypadających w danym roku budżetowym:

1) **spłat rat kredytów i pożyczek**, o których mowa w art. 89 ust. 1 pkt 2-4 oraz art. 90, wraz z należnymi w danym roku odsetkami od kredytów i pożyczek, o których mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90,

2) **wykupów papierów wartościowych** emitowanych na cele określone w art. 89 ust. 1 pkt 2-4 oraz art. 90 wraz z należnymi odsetkami i dyskontem od papierów wartościowych emitowanych na cele określone w art. 89 ust. 1 i art. 90,

3) **spłat rat zobowiązań zaliczanych do tytułu dłużnego**, o którym mowa w art. 72 ust. 1 pkt 2, innych niż określone w pkt 1,

4) **potencjalnych spłat kwot wynikających z udzielonych poręczeń oraz gwarancji** do planowanych dochodów ogółem budżetu przekroczy średnią arytmetyczną z obliczonych dla ostatnich trzech lat relacji jej dochodów bieżących powiększonych o dochody ze sprzedaży majątku oraz pomniejszonych o wydatki bieżące, do dochodów ogółem budżetu, obliczoną według wzoru:

$$\frac{(R+O)}{Db} \leq \frac{1}{7} \times \sum_{i=1}^7 \frac{(D_{bei} - W_{bei})}{D_{bi}}$$

Co w przypadku, gdy w projekcie uchwały budżetowej zostanie przekroczona reguła wydatkowa z art. 243 bądź wydatki bieżące będą wyższe niż dochody (art. 242)?

Program naprawczy

Art. 240a

1. W razie **braku możliwości uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej lub budżetu** jednostki samorządu terytorialnego, zgodnie z zasadami określonymi w art. 242-244, oraz **zagrożenia realizacji zadań publicznych** przez jednostkę samorządu terytorialnego, kolegium regionalnej izby obrachunkowej wzywa jednostkę samorządu terytorialnego do opracowania i uchwalenia programu postępowania naprawczego oraz przedłożenia tego programu celem zaopiniowania do regionalnej izby obrachunkowej, w terminie 45 dni od dnia otrzymania wezwania.

2. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego **uchwala program postępowania naprawczego na okres nieprzekraczający 3 kolejnych lat budżetowych.**

3. Program postępowania naprawczego zawiera w szczególności:

1) analizę stanu finansów jednostki samorządu terytorialnego, w tym określenie przyczyn zagrożenia realizacji zadań publicznych;

2) plan przedsięwzięć naprawczych, wraz z harmonogramem ich wprowadzania, zmierzających do usunięcia zagrożenia, o którym mowa w ust. 1, oraz zachowania relacji określonej w art. 242-244;

3) przewidywane efekty finansowe poszczególnych przedsięwzięć naprawczych, wraz z określeniem sposobu ich obliczania.

Ograniczenia w czasie programu naprawczego

Art. 240a

5. W okresie realizacji postępowania naprawczego jednostka samorządu terytorialnego:

- 1) **nie może podejmować nowych inwestycji finansowanych kredytem, pożyczką lub emisją papierów wartościowych;**
- 2) nie może udzielać pomocy finansowej innym jednostkom samorządu terytorialnego;
- 3) nie może udzielać poręczeń, gwarancji i pożyczek;
- 4) nie może ponosić wydatków na promocję jednostki;
- 5) nie może ponosić wydatków z funduszu sołectkiego, chyba że poniesienie wydatków jest konieczne do zakończenia realizacji zadania rozpoczętego przed dniem przyjęcia programu postępowania naprawczego;
- 6) ogranicza realizację zadań innych niż obligatoryjne, finansowanych ze środków własnych.

6. Począwszy od miesiąca następującego po miesiącu, w którym został przyjęty program postępowania naprawczego, do dnia zakończenia postępowania naprawczego wysokość ustalonych przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego diet radnych i wydatków na wynagrodzenie zarządu jednostki samorządu terytorialnego nie może przekroczyć odpowiednich kwot wydatków z tego tytułu z roku poprzedzającego rok, w którym została podjęta uchwała w sprawie programu postępowania naprawczego.

7. Program postępowania naprawczego może zawierać inne ograniczenia niż określone w ust. 5 i 6.

Pożyczka „ratunkowa”

Art. 224

1. Jednostce samorządu terytorialnego może być udzielona pożyczka z budżetu państwa, jeżeli:

1) **jednostka samorządu terytorialnego realizuje postępowanie naprawcze lub przystępuje do jego realizacji** oraz

2) **z analizy programu postępowania naprawczego wynika, że w stopniu wysoce prawdopodobnym:**

a) **nastąpi poprawa sytuacji finansowej** tej jednostki oraz skuteczności w wykonywaniu jej ustawowych zadań,

b) **najpóźniej na koniec roku, w którym upływa termin spłaty pożyczki, zostaną zachowane zasady określone w art. 242-244,**

c) **zapewniona zostanie spłata pożyczki wraz z odsetkami.**

2. Pożyczka i odsetki nie podlegają umorzeniu.

Art. 3

1. Gmina albo gminy, które nabyły mienie gminy Ostrowice, nie ponoszą odpowiedzialności za jej zobowiązania.
2. Za zobowiązania gminy Ostrowice, powstałe przed dniem jej zniesienia, odpowiedzialność ponosi Skarb Państwa, reprezentowany przez wojewodę zachodniopomorskiego.
3. Zobowiązania gminy Ostrowice, istniejące na dzień 31 grudnia 2018 r., są zaspokajane ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest wojewoda zachodniopomorski.
4. Należności zniesionej gminy Ostrowice stają się należnościami gminy, o której mowa w art. 1 ust. 2, do której włączono obszar, na którym znajduje się siedziba urzędu gminy Ostrowice.

Ustawa z 5 lipca 2018 r. o szczególnych rozwiązaniach dotyczących gminy Ostrowice w województwie zachodniopomorskim.

Wykonanie budżetu JST

Art. 247

1. **Budżet** jednostki samorządu terytorialnego **wykonuje jej zarząd.**

2. Zarząd jednostki samorządu terytorialnego sprawuje ogólny nadzór nad realizacją, określonych uchwałą budżetową, dochodów i wydatków, przychodów i rozchodów budżetu jednostki samorządu terytorialnego.

Gospodarka finansowa JST

Art. 254 W toku wykonywania budżetu jednostki samorządu terytorialnego obowiązują następujące zasady gospodarki finansowej:

- 1) ustalanie, pobieranie i odprowadzanie dochodów budżetu jednostki samorządu terytorialnego następuje na zasadach i w terminach wynikających z obowiązujących przepisów;
- 2) pełna realizacja zadań następuje w terminach określonych w przepisach i harmonogramie, o którym mowa w art. 249 ust. 6, jeżeli został on opracowany;
- 3) dokonywanie wydatków następuje w granicach kwot określonych w planie finansowym, z uwzględnieniem prawidłowo dokonanych przeniesień i zgodnie z planowanym przeznaczeniem, w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasady uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów;
- 4) zlecenie zadań powinno następować na zasadzie wyboru najkorzystniejszej oferty, z uwzględnieniem przepisów o zamówieniach publicznych, a w odniesieniu do organizacji pozarządowych - z odpowiednim zastosowaniem art. 43 i art. 221.

Zmiany planu finansowego w ciągu roku

Art. 257 W toku wykonywania budżetu zarząd może dokonywać zmian w planie dochodów i wydatków budżetu jednostki samorządu terytorialnego polegających na zmianach planu:

- 1) **dochodów i wydatków związanych ze zmianą kwot lub uzyskaniem dotacji** przekazywanych z budżetu państwa, z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek sektora finansów publicznych;
- 2) **dochodów jednostki samorządu terytorialnego**, wynikających ze zmian kwot subwencji w wyniku podziału rezerw subwencji ogólnej;
- 3) **wydatków jednostki samorządu terytorialnego w ramach działu w zakresie wydatków bieżących**, z wyjątkiem zmian planu wydatków na uposażenia i wynagrodzenia ze stosunku pracy, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
- 4) **dochodów i wydatków jednostki samorządu terytorialnego związanych ze zwrotem dotacji** otrzymanych z budżetu państwa lub innych jednostek samorządu terytorialnego.

Blokowanie wydatków JST

Art. 260

1. W przypadkach stwierdzenia:

- 1) niegospodarności w określonych jednostkach,
 - 2) opóźnień w realizacji zadań,
 - 3) nadmiaru posiadanych środków,
 - 4) naruszenia zasad gospodarki finansowej, o których mowa w art. 254
- zarząd jednostki samorządu terytorialnego może podjąć decyzję o blokowaniu planowanych wydatków budżetowych.

2. O podjętej decyzji zarząd jednostki samorządu terytorialnego zawiadamia organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

Rezerwy w budżecie JST

Art. 222

1. W budżecie jednostki samorządu terytorialnego **tworzy się rezerwę ogólną, w wysokości nie niższej niż 0,1% i nie wyższej niż 1% wydatków budżetu.**

2. W budżecie jednostki samorządu terytorialnego **mogą być** tworzone rezerwy celowe:

1) na wydatki, których szczegółowy podział na pozycje klasyfikacji budżetowej nie może być dokonany w okresie opracowywania budżetu jednostki samorządu terytorialnego;

2) na wydatki związane z realizacją programów finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2;

3) gdy odrębne ustawy tak stanowią.

3. **Suma rezerw celowych, o których mowa w ust. 2 pkt 1 i 3, nie może przekroczyć 5% wydatków budżetu** jednostki samorządu terytorialnego.

4. Zarząd jednostki samorządu terytorialnego dokonuje podziału rezerw, o których mowa w ust. 1 i 2.

Przeznaczenie rezerw celowych

Art. 259

1. Rezerwy celowe mogą być przeznaczone wyłącznie na cel, na jaki zostały utworzone, oraz wykorzystane zgodnie z klasyfikacją budżetową wydatków.

2. **Zarząd jednostki samorządu terytorialnego może, po uzyskaniu pozytywnej opinii komisji właściwej do spraw budżetu organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego, dokonać zmiany przeznaczenia rezerwy celowej.**

3. Wydatki przenoszone z rezerwy ogólnej nie mogą zwiększać planowanych wydatków na uposażenia i wynagrodzenia ze stosunku pracy, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej.

KAZUS

Ustawa o zarządzaniu kryzysowym z 2007 r. w art. 26 ust. 4 nakłada na jednostkę samorządu terytorialnego obowiązek utworzenia rezerwy celowej na realizację zadań własnych z zakresu zarządzania kryzysowego w wysokości nie mniejszej niż 0,5 % wydatków budżetu jednostki samorządu terytorialnego, pomniejszonych o wydatki inwestycyjne, wydatki na wynagrodzenia i pochodne oraz wydatki na obsługę długu.

W grudniu 2014 r. Burmistrz, po otrzymaniu pozytywnej opinii komisji, zarządził przeznaczenie części środków z rezerwy celowej na zadania zarządzania kryzysowego, na cele szkolenia pracowników i dodatki mieszkaniowe.

Burmistrz wskazuje, że na podstawie art. 30 ust. 2 pkt 4 u.s.g. przeniesienie wydatków planowanych jako rezerwa celowa do odpowiednich podziałek klasyfikacji budżetowej należy do jego wyłącznej kompetencji. Dodatkowo, w jego ocenie należy pamiętać, że zmiana przeznaczenia rezerwy nastąpiła pod koniec roku, a rezerwa jest tworzona na cały rok. W przypadku konieczności uruchomienia rezerwy i tak ewentualne wydatki obciążąby budżet roku 2015.

„Mając na uwadze cel ustawy podzielić należy stanowisko Kolegium Regionalnej Izby Obrachunkowej, że rozdysponowanie środków z rezerwy celowej na dodatki mieszkaniowe oraz na szkolenia pracowników nie mieści się w ramach ciążących na burmistrzu zadań w sprawach zarządzania kryzysowego (art. 19 ust. 2 pkt 1 ustawy o zarządzaniu kryzysowym). Sytuacje zagrożenia, do których odnoszą się przepisy ustawy o zarządzaniu kryzysowym, mogą wystąpić w sposób nagły i nieprzewidziany. Organ wykonawczy gminy w okresie całego roku budżetowego winien mieć zapewnione realne możliwości wykonania obowiązków nałożonych nań ustawą o zarządzaniu kryzysowym.

W ocenie Sądu przepis art. 259 ust. 2 może mieć zastosowanie jedynie do rezerwy celowej fakultatywnej, o jakiej mowa w art. 222 ust. 2, nie dotyczy natomiast rezerwy celowej obowiązkowej, której obowiązek utworzenia wynika z przepisu prawa materialnego, a konkretnej sprawie - z art. 26 ust. 4 ustawy o zarządzaniu kryzysowym.”

Nadzór nad wykonaniem budżetu

Art. 266

1. **Zarząd jednostki samorządu terytorialnego** przedstawia organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego i regionalnej izbie obrachunkowej, **w terminie do dnia 31 sierpnia:**

1) informację o przebiegu wykonania budżetu jednostki samorządu terytorialnego za pierwsze półrocze;

2) informację o kształtowaniu się wieloletniej prognozy finansowej, w tym o przebiegu realizacji przedsięwzięć, o których mowa w art. 226 ust. 3;

3) informację, o której mowa w art. 265 pkt 1.

2. Zakres i formę informacji, o których mowa w ust. 1, określa organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

Sprawozdanie

Art. 270

1. Sprawozdanie finansowe jednostki samorządu terytorialnego zarząd przekazuje organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego, w terminie do dnia 31 maja roku następującego po roku budżetowym.

2. **Komisja rewizyjna** organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego rozpatruje sprawozdanie finansowe, sprawozdanie z wykonania budżetu wraz z opinią regionalnej izby obrachunkowej o tym sprawozdaniu oraz informację, o której mowa w art. 267 ust. 1 pkt 3. W przypadku gdy jednostka samorządu terytorialnego jest obowiązana do badania sprawozdania finansowego, o którym mowa w art. 268, przedmiotem rozpatrzenia przez komisję rewizyjną jest również opinia z tego badania.

3. **Komisja rewizyjna przedstawia** organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego, **w terminie do dnia 15 czerwca roku następującego po roku budżetowym, wniosek w sprawie absolutorium dla zarządu.**

4. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego rozpatruje i zatwierdza sprawozdanie finansowe jednostki samorządu terytorialnego wraz ze sprawozdaniem z wykonania budżetu, w terminie do dnia 30 czerwca roku następującego po roku budżetowym.

Absolutorium

Art. 271

1. Nie później niż dnia **30 czerwca roku następującego po roku budżetowym**, organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego **podejmuje uchwałę w sprawie absolutorium** dla zarządu o zapoznaniu się z:

- 1) **sprawozdaniem z wykonania budżetu** jednostki samorządu terytorialnego;
- 2) **sprawozdaniem finansowym**;
- 3) sprawozdaniem z badania sprawozdania finansowego, o którym mowa w art. 268;
- 4) **opinią regionalnej izby obrachunkowej**, o której mowa w art. 270 ust. 2;
- 5) **informacją o stanie mienia** jednostki samorządu terytorialnego;
- 6) **stanowiskiem komisji rewizyjnej**.

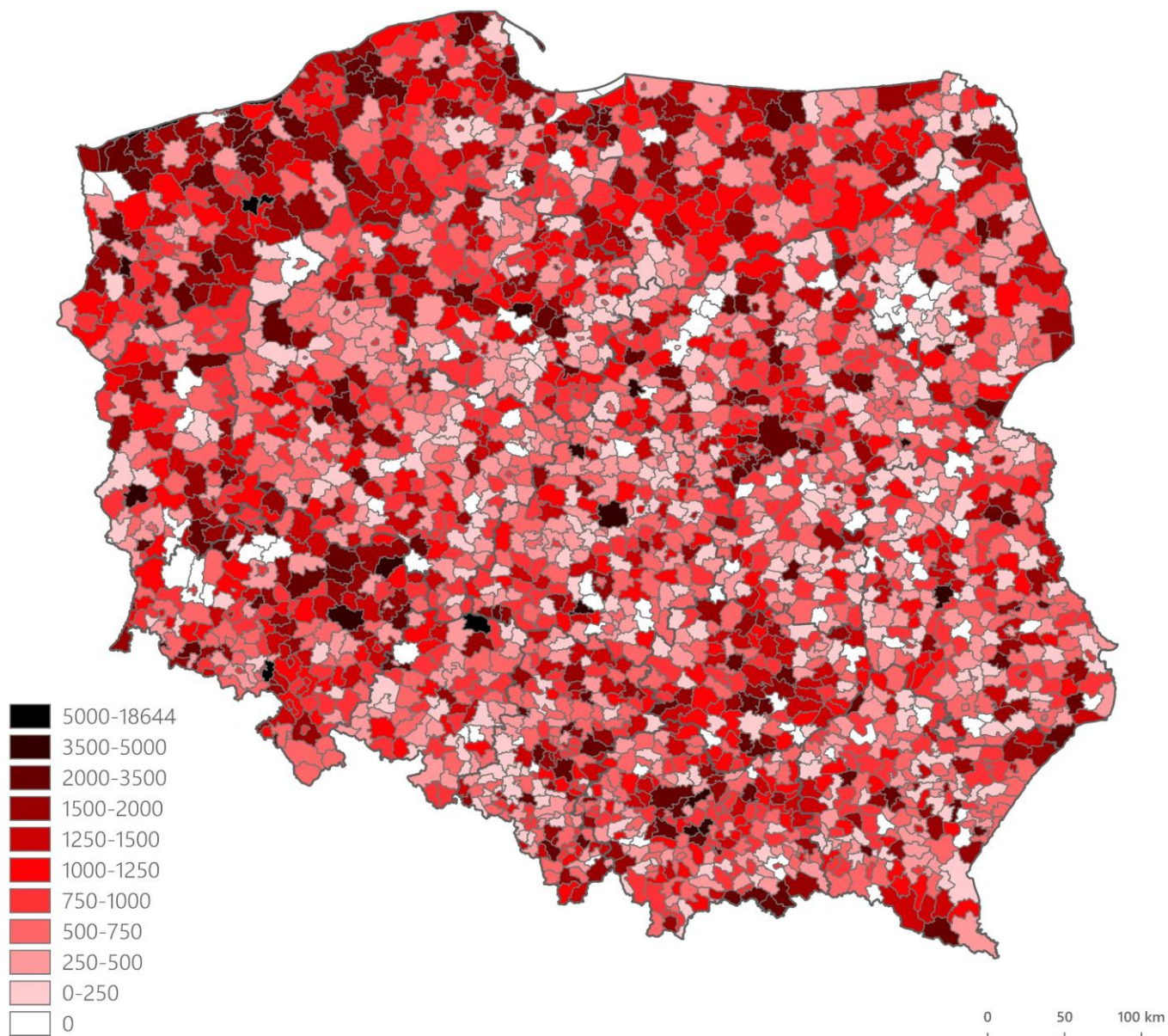
**Co w przypadku
nieudzielenia
absolutorium dla
zarządu?**

Art. 28a ustawy o samorządzie gminnym

1. Uchwała rady gminy w sprawie nieudzielenia wójtowi absolutorium, podjęta po upływie 9 miesięcy od dnia wyboru wójta i nie później niż na 9 miesięcy przed zakończeniem kadencji, jest równoznaczna z podjęciem inicjatywy przeprowadzenia referendum w sprawie odwołania wójta. Przed podjęciem uchwały w sprawie udzielenia wójtowi absolutorium rada gminy zapoznaje się z wnioskiem i opinią, o których mowa w art. 18a ust. 3.

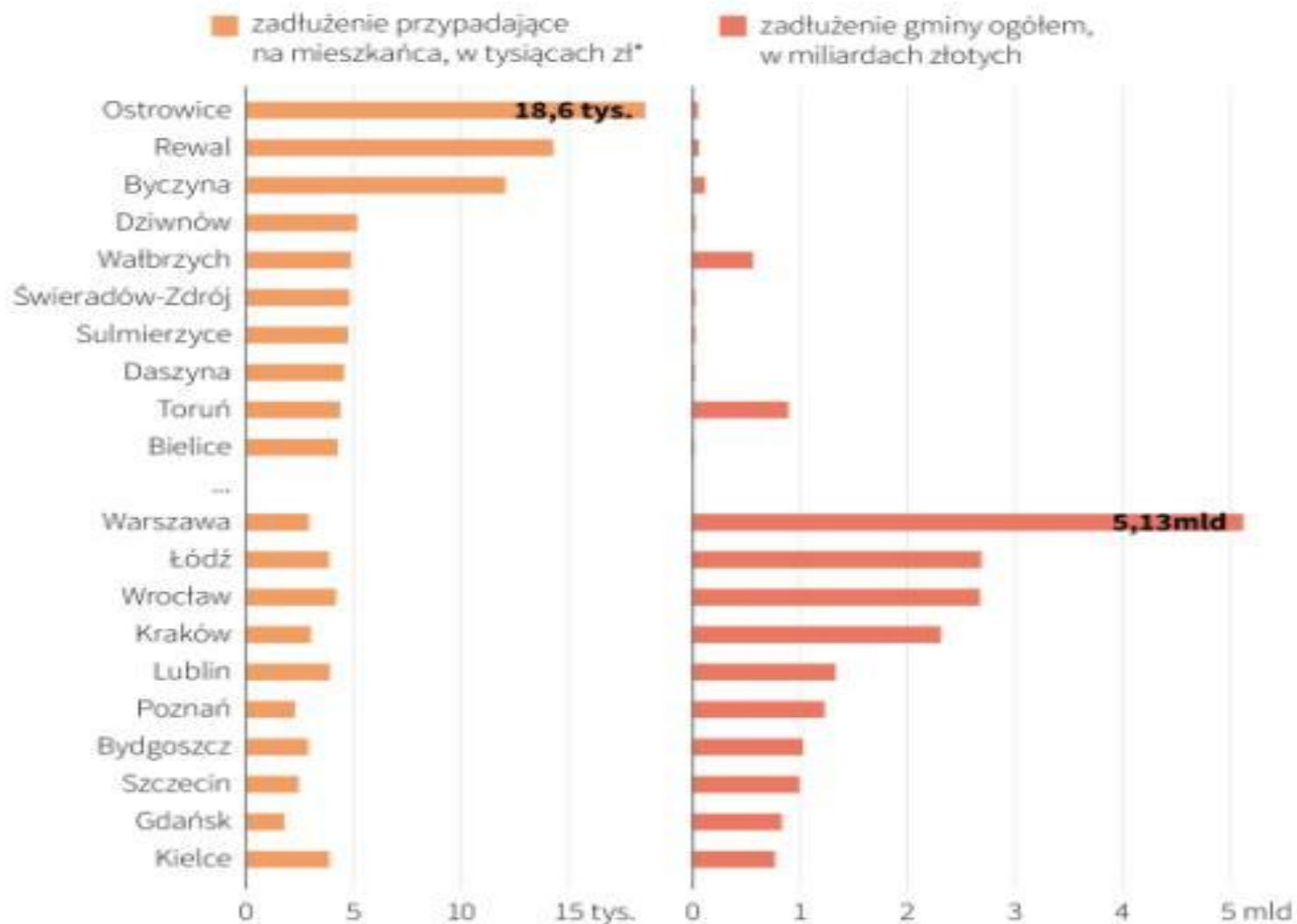
2. Uchwałę w sprawie absolutorium rada gminy podejmuje bezwzględną większością głosów ustawowego składu rady gminy.

Zadłużenie gmin na mieszkańca (w zł)

Zadłużenie polskich gmin

NAJBARDZIEJ ZADŁUŻONE GMINY NA KONIEC 2017 R.

*Do obliczeń użyto danych GUS o liczbie ludności w gminach na koniec 2016 r.

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetów JST po 4. kw. 2017 r.; GUS; obliczenia PAP

Regionalna Izba Obrachunkowa

Art. 1 u.r.i.o.

1. Regionalne izby obrachunkowe, zwane dalej „izbami”, są **państwowymi organami nadzoru i kontroli gospodarki finansowej** podmiotów, o których mowa w ust. 2.

2. Izby sprawują nadzór nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego w zakresie spraw finansowych określonych w art. 11 ust. 1 oraz dokonyują kontroli gospodarki finansowej i zamówień publicznych:

1) jednostek samorządu terytorialnego;

1a) związków metropolitalnych;

2) związków międzygminnych;

3) stowarzyszeń gmin oraz stowarzyszeń gmin i powiatów;

4) związków powiatów;

4a) związków powiatowo-gminnych;

5) stowarzyszeń powiatów;

6) samorządowych jednostek organizacyjnych, w tym samorządowych osób prawnych;

7) innych podmiotów, w zakresie wykorzystywania przez nie dotacji przyznawanych z budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

3. Izby opracowują raporty, analizy i opinie w sprawach określonych ustawami.

4. Izby w zakresie objętym nadzorem i kontrolą prowadzą działalność informacyjną, instruktażową oraz szkoleniową. Działalność informacyjna i szkoleniowa może być prowadzona odpłatnie. Dochody z tego tytułu są dochodami budżetu państwa.

Kryteria oceny dokonywanej przez RIO

Art. 5 u.r.i.o.

1. Izby kontrolują gospodarkę finansową, w tym realizację zobowiązań podatkowych oraz zamówienia publiczne podmiotów, o których mowa w art. 1 ust. 2, **na podstawie kryterium zgodności z prawem i zgodności dokumentacji ze stanem faktycznym.**

2. Kontrola gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zadań administracji rządowej, wykonywanych przez te jednostki na podstawie ustaw lub zawieranych porozumień, dokonywana jest także z uwzględnieniem kryterium celowości, rzetelności i gospodarności.

Właściwość RIO

Art. 11 u.r.i.o.

1. W zakresie działalności nadzorczej **właściwość rzeczowa regionalnych izb obrachunkowych obejmuje uchwały i zarządzenia podejmowane przez organy jednostek samorządu terytorialnego w sprawach:**

- 1) **procedury uchwalania budżetu i jego zmian;**
- 2) **budżetu i jego zmian;**
- 3) **zaciągania zobowiązań wpływających na wysokość długu publicznego jednostki samorządu terytorialnego oraz udzielania pożyczek;**
- 4) **zasad i zakresu przyznawania dotacji z budżetu jednostki samorządu terytorialnego;**
- 5) **podatków i opłat lokalnych, do których mają zastosowanie przepisy ustawy - Ordynacja podatkowa;**
- 6) **absolutorium;**
- 7) **wieloletniej prognozy finansowej i jej zmian.**

2. W przypadku niepodjęcia uchwały budżetowej przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego do dnia 31 stycznia roku budżetowego **izba ustala budżet tej jednostki w terminie do końca lutego roku budżetowego w zakresie zadań własnych oraz zadań zleconych.**

(...)

3. W przypadku nieistotnego naruszenia prawa w uchwale lub zarządzeniu izba nie stwierdza nieważności uchwały lub zarządzenia, lecz ogranicza się do wskazania, że wydano je z naruszeniem prawa.

Nadzór RIO nad uchwałą budżetową

Art. 12 u.r.i.o.

1. Izba, prowadząc postępowanie nadzorcze w sprawie uznania uchwały budżetowej organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego za nieważną w całości lub w części, wskazuje nieprawidłowości oraz sposób i termin ich usunięcia.
2. Jeżeli organ właściwy w wyznaczonym terminie nie usunie nieprawidłowości, o których mowa w ust. 1, **kolegium izby orzeka o nieważności uchwał w całości lub w części**.
3. W przypadku stwierdzenia nieważności uchwały budżetowej w całości lub w części budżet lub jego część dotknięte nieważnością ustala kolegium izby.

Dziękuję za uwagę